

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש



ש"פ בראשית, מבה"ח וער"ח מרחשון, ה'תש"ל

חלק ב – יוצא לאור לש"פ נח, ד' מרחשון, ה'תשע"ו



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה„צמח צדק“

©

Published and Copyright 2015 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2015

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

פתח דבר

לקראת ש"פ נח, ד' מרחשון הבעל"ט — הננו מוציאים לאור חלק שני מהתוועדות ש"פ בראשית מבה"ח וער"ח מרחשון ה'תשל"ל, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לש"פ בראשית).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

שלהי תשרי, ה'תשע"ו (ופרצת),

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הילולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

ברוקלין, נ"י.

יב. דובר לעיל (ס"ג) ששבת בראשית הוא שבת כללי, שממנו נמשך על כל השנה כולה — כיון שמשבת בראשית נמשך על כל שבתות השנה, ומכל שבת נמשך על כל ימי השבוע, והוא גם "מאסף לכל המחנות"⁶² — כל הענינים של חודש תשרי, שהיו באופן שלמעלה ממדידות והגבלות, ובשבת בראשית, שאז מתחיל הזמן של עבודה מסודרת, הרי הם נמשכים בכל הפרטים כו'⁶³.

וע"פ פתגם רבינו הזקן⁶⁴ שצריך לחיות עם הזמן, ע"י לימוד ההוראה מפרשת השבוע — יש להזכיר מ"ש רש"י בהתחלת פרשת בראשית: "אמר רבי יצחק לא הי' צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם"⁶⁵, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים⁶⁶, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

כלומר: החידוש כאן הוא — לא עצם העובדה שארץ ישראל שייכת לבנ"י,

— שהרי א"י ובנ"י הם ענין אחד, כמ"ש⁶⁷ "וכפר אדמתו עמו", ומפרש רש"י: "ומה היא אדמתו, עמו", שלכן לא נאמר "אדמתו ועמו", בוא"ו המפסיק, ואפילו לא בוא"ו המוסיף, כיון ש"אדמתו" ו"עמו" הם ענין אחד (כמדובר לעיל⁶⁸) —

אלא החידוש הוא — שגם גוי ידע זאת, ולא יבוא בטענות! ובגלל זה נעשה שינוי בתורה — שהתחלתה אינו מ"החודש הזה לכם", אלא מ"בראשית ברא אלקים גו"⁶⁹, להורות ש"כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

והכתוב מדייק "לתת להם נחלת גוים": לא אומרים שארץ ישראל מעולם לא היתה של גוים, שלא היו בה מעולם; היו גוים בארץ ישראל, שהיתה "נחלת גוים", אלא שכל זה הי' ברצונו של הקב"ה, ש"ברצונו נתנה להם", ו"ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו"; אילו בנ"י היו גוזלים ח"ו

66 תהלים קיא, ו.

67 האזינו לב, מג.

68 שיחת וא"ו תשרי ס"ז ואילך (לעיל

ע' ... ואילך).

62 בהעלותך יו"ד, כה.

63 חסר קצת (המו"ל).

64 סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק

ב"היום יום" ב חשון).

65 בא יב, ב.

את א"י בכח — הרי אדרבה: כיון ש"אתם המעט מכל העמים"⁶⁹, יכולים ליטלה מהם בכח; אלא שהקב"ה "ברצונו .. נתנה לנו".

וענין זה "הגיד (הקב"ה) לעמו" — לבנ"י, ולא לגוים, אבל הכוונה היא שיספרו זאת גם לגוים; לא די בכך שבנ"י יסתודרו ("זיך שושקען") על זה בינם לבין עצמם בבית-המדרש, אלא צריכים לצאת ולומר זאת בגלוי, ללא בושה, באופן המובן גם לבן חמש למקרא.

וכיון שהתורה אומרת זאת, ברור הדבר שכאשר אומרים זאת לגוים — הרי זה מתקבל אצלם, שהרי אין להם בחירה; לגבי יהודי יש צורך בענין של עבודה כו', משא"כ בנוגע לגוי, שאין לו בחירה.

ואע"פ שאסור ללמוד עם גוי תורה שבע"פ⁷⁰ — הרי בנוגע לשבע מצוות דידהו פוסק הרמב"ם⁷¹ שבזמן שיד ישראל תקיפה יש חיוב "לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח", וגם עתה שאין יד ישראל תקיפה, צריכים עכ"פ להשתדל לפעול עליהם עד כמה שאפשר⁷², וכיון שא' משבע מצוות ב"נ היא גזילה⁷³, צריכים לומר להם שארץ ישראל שייכת לבנ"י, כדי שלא יעברו על ענין של גזילה!

וכיון שגוי שעובר על א' משבע מצוות ב"נ חייב מיתה⁷⁴, הרי עי"ז שמזהירים אותו ושומרים אותו מענין של גזילה, פועלים אצלו ענין של חיים!

ולא כמו אותם "רודפי שלום" שטוענים שזוהי רעה לגוים, אלא אדרבה: זוהי טובתם, כיון שעי"ז נעשה אצלם ענין החיים.

ובענין זה אי אפשר לצאת י"ח בנוגע לחלק מסויים בארץ ישראל, אלא זהו ענין שנוגע לכל ארץ ישראל לגבולותי' — שאם גוי דר שם, הרי זה ענין של גזילה.

ואע"פ ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו"⁷⁵, ונמצאים עדיין בגלות — הרי זה רק בנוגע לבנ"י, שגם כשנמצאים בארץ ישראל צריכים לדעת שנמצאים בגלות, ומי שנמצא בחוץ לארץ, עליו להתבונן היטב ("זיך גוט באַטראַכטן") אם לנסוע לארץ ישראל כדי להתיישב שם או אפילו לביקור; אבל אין זה נוגע לגוים, שאין להם מקום בארץ ישראל, כיון ש"ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו".

72) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 140 ואילך.

69) ואתחנן ז, ז.

70) ראה סנהדרין נט, רע"א. וראה גם וש"נ.

73) שם רפ"ט.

תו"מ חנ"ד ע' 301. וש"נ.

74) שם ספ"ט.

71) ה' מלכים פ"ח ה"י.

75) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

וענין זה נפעל כבר כברית בין הבתרים — שהרי בתחילה אמר הקב"ה לאברהם "כי את כל הארץ גו' לך אתננה ולזרעך גו'"⁷⁶, ומיד לאח"ז נאמר "לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת"⁷⁷, לשון עבר, וכפירוש רש"י: "אמירתו של הקב"ה כאילו היא עשויה", כך, שכבר נפעל הדבר מיד.

*

יג. נהוג ללמוד גם פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ולכל לראש — פשוטו של מקרא כפי שלומדים עם בן חמש למקרא, כהכלל שכותב רש"י בעצמו בהתחלת פירושו על התורה⁷⁸; ונוסף לזה, הנה ע"פ דברי רבותינו נשיאינו, יש בפירוש רש"י גם "יינה של תורה"⁷⁹.

וע"פ משנ"ת במאמר⁸⁰ בנוגע לענין ה"ייך", שכדי לגלותו יש צורך בענין של סחיטה, מובן גם בנוגע ל"יינה של תורה", שכדי להגיע לזה יש צורך בביעיה והעמקה כו'.

וגם: כשם שבנוגע לייך "המשמח אלקים ואנשים"⁸¹, שענינו להביא את הענינים הנעלמים שבאדם ("אנשים") מן ההעלם אל הגילוי, שע"ז נעשה מציאות אחרת לגמרי, וכן בנוגע ל"אלקים", שע"ז שמגלים את שם הוי' שיש בו בהעלם, אזי גם שם אלקים באופן נעלה יותר — כן הוא גם בנוגע ל"יינה של תורה", שעל ידו נעשה גם הפירוש הפשוט ברש"י באופן אחר לגמרי⁸².

יד. על הפסוק⁸³ ("והנהר הרביעי) הוא פרת", מפרש רש"י: "החשוב על כולם הנזכר על שם ארץ ישראל".

ומבואר במפרשים בפשטות⁸⁴, שרש"י מדייק מ"ש "הוא פרת", ו"אע"פ שכתב בכולהו הוא הסובב (או "הוא ההולך"), מ"מ, גבי שם הנהר לא כתיב הוא אלא גבי פרת", ולכן מפרש "החשוב על כולם כו'".

אך עדיין צריך להבין:

אודות שייכותו של "נהר פרת" לארץ ישראל — יש אריכות

(76) לך לך יג, טו. (...)
 (77) שם טו, יח.
 (78) פרשתנו ג, ח. שם, כד. ועוד.
 (79) סה"ש תרצ"ז ע' 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).
 (80) ד"ה ויאמר לו יהונתן פ"ו... (לעיל ע' 81) ס' שופטים ט, יג. וראה לקו"ת שלח מא, ג. ובכ"מ.
 (82) ראה גם לקו"ש ח"ה בתחלתו.
 (83) פרשתנו ב, יד.
 (84) שפ"ח כאן.

שלימה בפירושו רש"י בפ' לך לך⁸⁵: "עד הנהר הגדול נהר פרת", לפי שהוא דבוק לארץ ישראל קוראהו גדול. . משל הדיוט עבד מלך מלך, הדבק לשחזור וישתחוו לך".

וכן בפ' דברים⁸⁶: "עד הנהר הגדול", "מפני שנזכר עם ארץ ישראל קוראו גדול, משל הדיוט אומר עבד מלך מלך, הדבק לשחזור וישתחוו לך, קרב לגבי דהינא ואידהן".

ואינו מובן⁸⁷:

(א) אם יש צורך ב"משל", הי' רש"י צריך להביאו בפעם הראשונה שלומדים ענין זה — בפרשתנו (וכמדובר כמ"פ שאי אפשר לומר שרש"י סומך על מה שיפרש לאח"ז, אלא בפשטות צריך לפרש הדבר בפעם הראשונה), ואז לא הי' צריך לפרש זאת בפעמים הבאות, כיון שהבן חמש למקרא יזכור מה שלמד כבר לפני^ז; ומהו הטעם שבפרשתנו לא מביא רש"י "משל", אלא רק בפ' לך לך ובפ' דברים?

(ב) גם אם יש צורך במשל — למה לא מסתפק רש"י במשל אחד, אלא מביא בפ' לך לך שני משלים, ולא עוד אלא שבפ' דברים מוסיף משל שלישי! ולכאורה ממה־נפשך: אם יש צורך במשל שלישי — הי' רש"י צריך להביאו בפ' לך לך; ואם יכולים להסתפק בשני משלים — למה הוצרך להוסיף בפ' דברים משל שלישי?!

גם צריך להבין שינויי הלשונות שבפירושו רש"י: (א) בפ' לך לך ובפ' דברים — "לפי שהוא כו'", "מפני שנזכר כו'", ובפרשתנו — "החשוב כו'", ללא הקדמת "לפי כו'". (ב) בפרשתנו ובפ' דברים — "הנזכר על שם ארץ ישראל", "שנזכר עם ארץ ישראל", ובפ' לך לך — "דבוק לארץ ישראל".

וע"פ האמור שפירושו רש"י הוא פשוטו של מקרא — צריכים כל הענינים הנ"ל להיות מוכרחים בדרך הפשט, כך, שבן חמש למקרא יבין מדוע בפרשתנו אין צורך במשל, בפ' לך לך יש צורך בשני משלים, ובפ' דברים יש צורך בשלשה משלים. וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

טו. כיון ששבת בראשית הוא "מאסף לכל המחנות" (כנ"ל סי"ב)

87) ראה גם התוועדויות תש"נ ח"ד ס"ע 154 ואילך, ובהערות שם.

85) טו, יח.
86) א, ז.

— יש צורך להשלים ה"חוב" בנוגע לפירוש רש"י בפ' ברכה⁸⁸, וכן בנוגע לסיום מסכת מנחות⁸⁹, ובנוגע לנוי סוכה ושינה בסוכה⁹⁰.
אלא מאי, כיצד נסתדר עם כל הענינים — נראה לאחרי זה, או שעדיין נשאר באמצע...
ולכל לראש, יש ללמוד ענין באגרת התשובה, כרגיל, אע"פ שזהו בלי נדר.

טז. בהתחלת⁹¹ פרק ה' נאמר: "והנה המשכת וירידת הנפש האלקית לעוה"ז להתלבש בגוף האדם נמשכה מבחי' .. המרומז באות ה"א תתאה וכו'".
וצריך להבין: הרי בפ"ד נתבאר שיש בנשמה כל ד' אותיות שם הוי'?

לכאורה יש מקום לומר, שכאשר הנשמה היא למעלה יש בה מכל האותיות של שם הוי', אבל בעת המשכת וירידת הנשמה לעוה"ז — שנברא באות ה', כמארז"ל⁹² על הפסוק⁹³ "כי ביה הוי' צור עולמים", "ביו"ד נברא עולם הבא, בה' נברא עולם הזה" — יש בה רק מאות ה"א תתאה.

וענין זה מתאים עם המבואר באגה"ק⁹⁴ שבנשמה למטה יש רק ה"א תתאה, ואילו שאר הענינים שבנשמה, חו"ב וכו', שהם כנגד שאר אותיות שם הוי', הם רק דוגמא לאותיות שבשם הוי', אבל ענינם של כל ד' האותיות ממש, לא נמצא בנשמה למטה.

ומה שהנשמה למטה היא "חלק אלקה ממעל ממש"⁹⁵, ובפשטות הפירוש ד"חלק הוי' עמו"⁹⁶, "חלק משם הוי' ב"ה"⁹⁷, הוא, שלמטה ישנו הענין של כל ד' אותיות שם הוי' — הרי הצ"צ מבאר במאמרי פ' נח⁹⁸ (הפרשה שמתחילים לקרוא במנחה) בפירוש מארז"ל⁹⁹ "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", ש"חלק" סתם הוא חלק רביעי (כפי שמצינו

(92) מנחות כט, ב.

(93) ישעי' כו, ד.

(94) ס"ח (ראה שם קמ, סע"א ואילך).

(95) תניא רפ"ב.

(96) האזינו לב, ט.

(97) תניא אגה"ת פ"ד.

(98) אוה"ת ר"פ נח.

(99) סנהדרין ר"פ חלק.

(88) ראה שיחת ליל שמח"ת סי"א (לעיל ע' ...).

(89) ראה שיחת וא"ו תשרי בתחלתה (לעיל ע' ... ואילך) וש"פ האזינו סי"ב ואילך (לעיל ע' ... ואילך).

(90) ראה שיחת יום שמח"ת ...

(91) סעיף זה — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' קנד ואילך.

בנוגע לירושה¹⁰⁰), ועפ"ז יש לומר ש"חלק הוי"י" היינו חלק רביעי משם הוי"י, שזוהי ה' אחרונה.

אבל באמת אי אפשר לומר כן, שהרי בפ"ד נאמר "וככה ממש .. . בנשמת האדם כו'", והיינו, שגם בירידת הנשמה למטה הרי זה "ככה ממש" כמו למעלה.

ולהעיר מב' הפירושים בתיבת "ממש" — כפי שמפרש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰¹ בענין "חלק אלקה ממעל ממש": (א) מלשון מישוש, שזהו ענין גשמי, (ב) להיפך — שזהו ממש "חלק אלקה", ממש כמו למעלה. ומזה מובן גם לגבי מ"ש כאן "וככה ממש כו'", שזהו ממש כמו למעלה. [יש שרוצים לדייק בתיבת "וככה" — ע"פ המבואר¹⁰² החילוק בין "כה" (כמארז"ל¹⁰³ "כל הנביאים נתנבאו בכה") ל"ככה" (בשני כפ"ן), ש"ככה" קאי על מלכות כפי שהיא בדרגא תחתונה יותר מזו שנקראת בשם "כה". אבל באמת אי אפשר לומר כן, שהרי נאמר "וככה ממש", שזהו ממש כמו למעלה].

וכן אי אפשר לומר שבאות ה' תתאה ישנם כל הספירות כפי שהם כוללים בה' תתאה, אבל לא כל הספירות כפי שהם לעצמם — דכיון שנאמר "וככה ממש כו'", הרי מובן שהענינים למטה הם כמו למעלה, ובמילא מובן שאין הכוונה להספירות כפי שכוללים בה' תתאה, אלא כפי שהם מצד עצמם.

וצריך להבין: איך יתאים הדבר עם המבואר באגה"ק הנ"ל?
וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

יז. בנוגע לפירוש רש"י בפ' ברכה¹⁰⁴ — שעומדים באמצע⁸⁸:
על הפסוק¹⁰⁵ "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב וגו'", מפרש רש"י: "כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב" — שהרי זה בהמשך למש"נ לפנ"ז "ויאמר השמד"¹⁰⁶.

(103) ספרי ופרש"י ר"פ מטות.
(104) שקריאתה היתה לפני קריאת פ' בראשית.
(105) ברכה לג, כח.
(106) שם, כז.

(100) "בגמ' פ"ד דב"ב דס"ג ובש"ע ח"מ ס' רנ"ג סעיף כ"ד" (אוה"ת שם).
(101) ראה גם תניא עם לקוט פירושים מרבתינו נשיאינו לתניא רפ"ב (ע' ח ואילך). וש"נ.
(102) ראה תו"א בהוספות למג"א ק"ח, ד.

וצריך להבין¹⁰⁷:

(א) מדוע¹⁰⁸ אומר רש"י "כל יחיד ויחיד" — לכאורה מספיק לומר "כל יחיד"?

(ב) מה נוגע כאן הענין ד"איש תחת גפנו ותחת תאנתו" — זוהי אמנם ברכה נעלית, כפי שמצינו בכתוב ב"פ: בזמן שביהמ"ק הי' קיים — בזמנו של שלמה¹⁰⁹, ובימות המשיח¹¹⁰; אבל מה שיך ענין זה לפירוש ד"וישכון .. בטח בדד", ללא פחד מאויב?

יח. וממשיך רש"י לפרש מ"ש "עין יעקב" — "כמו ועינו כעין הבודלח¹¹¹, כעין הברכה שברכס יעקב, לא כבדד שאמר ירמיה'¹¹² בדד ישבתי, אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, והי'¹¹³ אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם".

וצריך להבין:

(ג) מדוע מביא רש"י "בדד שאמר ירמיה'", בה בשעה שהי' יכול להביא פסוק שכבר למדו הבן חמש למקרא לפניו — בדברי בלעם: "הן עם לבדד ישכון"¹¹⁴, וכפי שהובא בספרי גם פסוק זה.

[ולהעיר, שבנוגע לספרי שהוא ספר הלכות, יש לבאר ע"ד ההלכה הטעם שהוצרך להביא כמה פסוקים; משא"כ בפרש"י שהוא ע"ד הפשט, מספיק פסוק אחד; אבל השאלה היא למה מביא רש"י הפסוק "בדד ישבתי" דוקא].

וגם אם מאיזו סיבה שתהי' צריך רש"י להביא "בדד שאמר ירמיה'" — הי' יכול להביא מה שאמר ירמיה'¹¹⁵ "איכה ישבה בדד".

(ד) בנוגע ל"ברכה שברכס יעקב" — למה מביא רש"י דוקא הפסוק "והי' אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם", שבזה לא ניכר כ"כ גודל מעלת הברכה, שהרי רואים בפועל שבנ"י עברו כו"כ צרות בשוכם לארץ ישראל עד להכיבוש של דוד המלך וכו'; ולכאורה מוטב הי' להביא ברכה שהיא באופן של שלימות, כמו "ופרצת ימה וקדמה וגו'"¹¹⁶.

(111) בהעלותך יא, ז.

(112) ירמיה' טו, יז.

(113) יחיא מח, כא.

(114) בלק כג, ט.

(115) איכה א, א (ובפרש"י).

(116) ויצא כח, יד.

(107) כ"ק אדמור"ר שליט"א חזר על

השאלות ששאל בהתוועדות דליל שמח"ת (החור"ל).

(108) ראה גם התוועדויות תשמ"ח ח"א

ע' 210 ואילך.

(109) מלכים-א ה, ה.

(110) מיכה ד, ד.

וגם אם נאמר שרש"י אינו יכול להביא הברכה ד"ופרצת", כיון שזוהי ברכה שברך הקב"ה את יעקב, ולא ברכתו של יעקב — הרי הי' יכול להביא מפרשת ויחי כו"כ ברכות של יעקב.

(ה) בפסוק שמביא רש"י — נוגע לכאורה רק הענין ד"והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם", ומדוע מביא רש"י גם הענין ד"והי' אלקים עמכם"?

יט. וממשיך רש"י לפרש מ"ש¹⁰⁵ "אף שמיו יערפו טל": "יערפו, יטיפו" — שכוונת רש"י לשלול הפירוש מלשון עורף וקושי, דכיון שכאן מדובר אודות ענין של ברכה יש לפרש "יערפו" — "יטיפו".

ומוסיף רש"י לפרש מ"ש "אף שמיו יערפו טל" — שהרי מצינו כמ"פ בתורה שנאמרו ב' ברכות סמוכות זו לזו ולא נאמרה ביניהם תיבת "אף" — "אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב, ויתנ¹¹¹ לך האלקים מטל השמים וגו'".

וצריך להבין:

(ו) מדוע משנה רש"י את הסדר — לפרש תחלה תיבת "יערפו", ואח"כ לחזור ולפרש תיבת "אף" שלפני?

(ז) כיצד מתרץ רש"י לשון הכתוב "אף שמיו", ע"י פירושו "אף ברכתו של יצחק נוספת כו" — הרי מצינו כמ"פ בכהאי גוונא ללא תיבת "אף", ולמה כאן הוצרך הכתוב להוסיף תיבת "אף"?

(ח) מדוע מוסיף רש"י "מטל השמים וגו'" — הרי כאן נאמר רק "אף שמיו יערפו טל", ולזה שייך רק "ומטל השמים", ולמה מוסיף רש"י תיבת "וגו'", להורות על המשך הכתוב? וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

כ. המשך הביאור בטעם מנהג חב"ד שאין ישנים בסוכה¹¹⁸, בגלל שגילוי המקיפים דבינה מפריע לשינה¹¹⁹,

אדמו"ר במשך כמה לילות (אף שלא ראו הנהגתו בכל הלילות, שזה ידעו רק המקורבים), וכך נוהגים גם כל אלו שהולכים בדרכי החסידות — שלא ישנים בסוכה. (119) ואין להקשות על זה ממ"ש בהפטרה דשמע"צ (מלכים"א ח, סה"ו) אודות חנוכת ביהמ"ק שנמשכה "שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום" (ורק לאח"ז, "ביום השמיני שלח את העם גו'"), ולכאורה, איך היו ישנים

(117) תולדות כז, כח. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, ששמע שאומרים בשמו שאסור לישון בסוכה, ואין האמת כן, ואדרבה: מי שרוצה לישון בסוכה — יישן לבריאיות... "ושכבת וערבה שנתך" (משלי ג, כד), עם חלומות טובים כו', ואף אחד לא יפריע לו (חסר קצת); המדובר בזה הי' רק לבאר מנהג גדולים וטובים — רבותינו נשיאנו (כפי שראו אצל כ"ק מו"ח

— שאף שהתוכן הפנימי דסוכה (האור המקיף שמאיר בה) שולל את ענין השינה בסוכה, מ"מ, ע"פ הלכה ענין השינה הוא חלק ממצות ישיבה בסוכה, כי, התורה על הרוכב תדבר¹²⁰, ורוב בני אדם אינם מרגישים את האור המקיף שבסוכה;

הטעם שבדורות שלפנ"ז¹²¹ ישנו בסוכה (לא רק אלו שלא ידעו אודות האור מקיף דסוכה, אלא) גם יחידי סגולה שידעו מתורת הקבלה ובודאי הרגישו אור המקיף דסוכה¹²² (וע"ד המבואר¹²³ בענין שבחו של אהרן שלא שינה¹²⁴, אף שהרגיש כל הגילויים העליונים שבהדלקת המנורה¹²⁵), כי, שינתם היתה מדריגה גבוהה ביותר בעבודת ה' (השייכות למקיפים דבינה);

והשייכות של "מקיפים דבינה" דוקא לאדמו"ר האמצעי¹²⁶ שגילה

ענין זה —

(122) משא"כ "בדורות אלו האחרונים" ש"מותר ומצוה לגלות זאת החכמה", "כמ"ש האריז"ל" (אגה"ק שם), ונתגלה שיש בסוכה אור מקיף כו' — הנה גם אלו שאין מרגישים זאת, הרי זה פועל אצלם שאינם ישינים בסוכה. (123) ראה תר"מ חמ"ט ע' 407. וש"נ.

(124) פרש"י בהעלותך ח, ג.

(125) ולהעיר גם מהמסופר (ראה סה"ש תורת שלום ע' 82. תרצ"ז ע' 195) אודות הרב המגיד, שבעת אמירת התורה היו כל התלמידים בהתפעלות כו', ולא היו יכולים לשמוע ולקלוט ("דערהערן") עד לסימוה; א' הי' קופץ עד לתקרה, והשני הי' מקבל שלשול וכו' וכו' — מלבד רבינו הזקן ששמע והשיג כל התורה, ואעפ"כ לא נתבלבל כו'.

(126) וע"ד ש"הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני" (בכורות מט, ריש ע"ב. וש"נ) — שבודאי למד רב גם ממוני, ושמואל למד גם איסורי, אלא שהחילוק הוא מה הי' אצלם עיקר הלהט ("אין וואָס זיי האָבן זיך געקאָכט"), כמבואר בכללי הש"ס (ראה רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד. שו"ת חוות יאיר סצ"ד). ועד"ז בענינינו — שאדמו"ר האמצעי עסק בלהט ("זיך געקאָכט") בענין המקיפים דבינה שבסוכה, משא"כ אחרים, תלמידי המגיד וכו', עסקו בלהט בענינים אחרים שבסוכה, בנוגע לאופן הביאור ע"י האכו"ש וכו' שבמצות הישיבה בסוכה, וכיו"ב.

בימים אלו (שהרי האומר "שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר" (סוכה גג, א. וש"נ)), בה בשעה שהאירו אז גילויים נעלים ביותר (עוד יותר מאור המקיף שמאיר בסוכה) — כי, האור שהאיר בחנוכת ביהמ"ק הוא אור רוחני נעלה שאינו שייך לגשמיות, ולכן אינו מפריע לשינה*, משא"כ האור דמצות סוכה שמקיפה את גשמיות האדם, פועל גם בגשמיות, להפריע לשינה. ונוסף לזה: שינה וחנוכת ביהמ"ק הם ב' ענינים שונים שאינם שייכים זל"ז, ולכן אין מבלבלים זל"ז, משא"כ בסוכה, שהשינה היא חלק ממצות סוכה, והמקיפים דבינה הם בהסוכה גופא, ה"ה מבלבלים זל"ז.

(120) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(121) כש"חכמת הקבלה היתה נסתרה .. ונעלמה מכל תלמידי חכמים**, כ"א ליחידי סגולה .. בהצנע לכת כו'" (תניא אגה"ק רסכ"ו).

(* וכמו שדוקא אור גשמי שדולק בבית מפריע לשינה, משא"כ כשיש בבית ס"ת, הרי עם היותו אור רב ונעלה יותר שלא בערך, מ"מ, אינו מפריע לשינה, להיותו אור רוחני.

(** ואפילו אלו שהיו מכוונים בדבריהם לשרש הענינים למעלה כו' (כמבואר בביאור"ז לאדאמ"צ (וישלח כ, ב) עה"פ "כי ישרים דרכי ה'") — הנה ענין זה הי' בהעלם אצלם (מלבד אצל רשב"י וחבריו).

נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה¹²⁷ בלקו"ש חכ"ט ע' 211 ואילך.

* * *

כא. הביאור באגרת התשובה¹²⁸:

איתא בזהר¹²⁹ שכל אחד מישראל "כד אתיליד יהבין ליה נפשא .. זכה יתיר יהבין ליה רוחא .. זכה יתיר יהבין ליה נשמתא .. מסטרא דבת יחידה וכו'". ומזה מובן, שיש ענינים שישנם אצל יהודי מצד עצמו, ויש מה שמקבל ע"י עבודתו — שמתגלים אצלו דרגות נעלות יותר.

באותיות אחרות ובסגנון אחר: ישנו ענין הראש שבנשמה וישנו ענין הרגל שבנשמה. ובאמת יש לכל בני"ה הן הראש שבנשמה והן הרגל שבנשמה, והחילוק הוא עד כמה הענינים הם בגילוי: יש כאלו שאצלם מדרגת הרגל היא בגילוי, ויש כאלו שכל הנשמה היא אצלם בגילוי, והרי ידוע שגילוי הנשמה הוא נעלה יותר מגילוי אליהו¹³⁰.

ומזה מובן, שבאמת יש בנשמה למטה מכל האותיות של שם הוי', אלא שהחילוק הוא עד כמה הוא הגילוי למטה; בגילוי מצד עצמו — יש רק הה' האחרונה של שם הוי', וכדי שיהי' הגילוי של שאר האותיות, יש צורך בענין של עבודה דוקא.

ולכן: מ"ש באגה"ק שד' האותיות הם רק דוגמא, ובעצם יש רק

שלא ידוע גם מהמבואר במק"א (ראה תו"מ חנ"ה ריש ע' 34. וש"נ) שאע"פ שב"מאור" אין התחלקות, הרי ידוע שהבעש"ט ענינו כתר, רבינו הזקן — חכמה, אדמו"ר האמצעי — בינה, והצ"צ — דעת (מפתחא דכליל שית (ראה סה"ש תש"ה ע' 60. ועוד)), — וכפי שרואים גם במאמרי החסידות, שמאמרי אדמו"ר האמצעי הם באריכות ההסבר, באופן של התרחבות דבינה, ואילו מאמרי רבינו הזקן הם בקיצור (לפי ערך מאמרי אדמו"ר האמצעי), באופן של נקודה דחכמה, ומאמרי הצ"צ הם באופן של דעת דכליל שית, שבלול ממקרא משנה וגמרא, דרוש וקבלה, זהר וחסידות וכו' — וכיון שענינו של אדמו"ר האמצעי הוא בינה, לכן גילה ענין המקיפים דבינה שבסוכה, שזהו ענין שהאיר אצלו ביותר, ולכן אצלו הי' מודגש שאי אפשר לישון בסוכה, משא"כ אצל אחרים,

שלא ידוע גם מהמבואר במק"א (ראה תו"מ חנ"ה ריש ע' 34. וש"נ) שאע"פ שב"מאור" אין התחלקות, הרי ידוע שהבעש"ט ענינו כתר, רבינו הזקן — חכמה, אדמו"ר האמצעי — בינה, והצ"צ — דעת (מפתחא דכליל שית (ראה סה"ש תש"ה ע' 60. ועוד)), — וכפי שרואים גם במאמרי החסידות, שמאמרי אדמו"ר האמצעי הם באריכות ההסבר, באופן של התרחבות דבינה, ואילו מאמרי רבינו הזקן הם בקיצור (לפי ערך מאמרי אדמו"ר האמצעי), באופן של נקודה דחכמה, ומאמרי הצ"צ הם באופן של דעת דכליל שית, שבלול ממקרא משנה וגמרא, דרוש וקבלה, זהר וחסידות וכו' — וכיון שענינו של אדמו"ר האמצעי הוא בינה, לכן גילה ענין המקיפים דבינה שבסוכה, שזהו ענין שהאיר אצלו ביותר, ולכן אצלו הי' מודגש שאי אפשר לישון בסוכה, משא"כ אצל אחרים,

שלא ידוע גם מהמבואר במק"א (ראה תו"מ חנ"ה ריש ע' 34. וש"נ) שאע"פ שב"מאור" אין התחלקות, הרי ידוע שהבעש"ט ענינו כתר, רבינו הזקן — חכמה, אדמו"ר האמצעי — בינה, והצ"צ — דעת (מפתחא דכליל שית (ראה סה"ש תש"ה ע' 60. ועוד)), — וכפי שרואים גם במאמרי החסידות, שמאמרי אדמו"ר האמצעי הם באריכות ההסבר, באופן של התרחבות דבינה, ואילו מאמרי רבינו הזקן הם בקיצור (לפי ערך מאמרי אדמו"ר האמצעי), באופן של נקודה דחכמה, ומאמרי הצ"צ הם באופן של דעת דכליל שית, שבלול ממקרא משנה וגמרא, דרוש וקבלה, זהר וחסידות וכו' — וכיון שענינו של אדמו"ר האמצעי הוא בינה, לכן גילה ענין המקיפים דבינה שבסוכה, שזהו ענין שהאיר אצלו ביותר, ולכן אצלו הי' מודגש שאי אפשר לישון בסוכה, משא"כ אצל אחרים,

שלא ידוע גם מהמבואר במק"א (ראה תו"מ חנ"ה ריש ע' 34. וש"נ) שאע"פ שב"מאור" אין התחלקות, הרי ידוע שהבעש"ט ענינו כתר, רבינו הזקן — חכמה, אדמו"ר האמצעי — בינה, והצ"צ — דעת (מפתחא דכליל שית (ראה סה"ש תש"ה ע' 60. ועוד)), — וכפי שרואים גם במאמרי החסידות, שמאמרי אדמו"ר האמצעי הם באריכות ההסבר, באופן של התרחבות דבינה, ואילו מאמרי רבינו הזקן הם בקיצור (לפי ערך מאמרי אדמו"ר האמצעי), באופן של נקודה דחכמה, ומאמרי הצ"צ הם באופן של דעת דכליל שית, שבלול ממקרא משנה וגמרא, דרוש וקבלה, זהר וחסידות וכו' — וכיון שענינו של אדמו"ר האמצעי הוא בינה, לכן גילה ענין המקיפים דבינה שבסוכה, שזהו ענין שהאיר אצלו ביותר, ולכן אצלו הי' מודגש שאי אפשר לישון בסוכה, משא"כ אצל אחרים,

ה' אחרונה — הרי זה בהתאם להמדובר שם בענין "כל הכועס וכו'"¹³¹, שזהו כפי שהענינים הם למטה, וכפי שזה מצד עצמו, לכן נאמר שם ששאר האותיות אינם בגילוי, אלא רק אות ה' אחרונה היא בגילוי.

וזהו גם מ"ש כאן שהמשכת וירידת הנפש האלקית קשורה רק עם ה"א תתאה — כיון שבגלוי יש בכל אחד מצד עצמו רק ה"א תתאה; אלא שע"י עבודה יכולים לגלות גם את שאר האותיות של שם הרי", שגם הם נמצאים בכאור"א (בהעלם), כמובן ממ"ש "וככה ממש כו'", שזהו ממש כמו למעלה (כנ"ל סט"ז).

כב. ואעפ"כ נאמר "וככה ממש עד"מ המבדיל הבלדות לאין קץ" — שהרי ידוע שהנשמות הם אלקות כפי שנעשה יש כו'¹³², ולכן שייך לומר על זה הלשון "המבדיל הבלדות"; אבל עדיין הרי זה "חלק משם הוי'", וכלשון הבעש"ט¹³³ בשם הרס"ג¹³⁴: העצם כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכלו — מקצתו בלבד, ולא כולו, כיון שזהו כפי שנעשה יש ונברא, אבל כיון שזהו כפי ש"בורא" נעשה נברא, הרי זה כאילו תופס בכלו¹³⁵.

וע"ד משנת"ל⁶¹ בענין שאור"ס מאיר בכתר וחכמה בקירוב מקום⁶⁰, שאע"פ שאור"ס לאו מכל אינון מדות כלל¹³⁶, הרי הא גופא שעלה ברצונו שיהי' ענין הכתר, הרי זה ענין של קירוב מקום.

וע"ד חכם גדול שמדבר עם מי שאינו חכם כמותו — שעצם העובדה שמדבר עמו, ובפרט כשמדבר עמו באריכות, אף שהי' יכול לדבר בקיצור וברמז, הרי זה ענין של קירוב מקום. וע"ד דברי הגמרא¹³⁷ "מאן דמשתעי ריש לקיש בהדי' בשוק יהבו לי' עיסקא בלא סהדי", היינו, שמדיבורו של ר"ל עמו ידעו שהוא איש נאמן לגבי ממון.

ומזה מובן גם בנוגע לנשמת האדם, שאע"פ שאומרים על זה "המבדיל הבלדות אין קץ", כיון שזוהי רק נשמה שנעשית יש ונברא, מ"מ, לאחר ששעשאה הקב"ה, הרי זה אלקות, אלא כפי שבורא נעשה נברא.

וכן הוא אפילו לאחר ירידת הנשמה למטה — שקודם עבודתה בתומ"צ הרי היא דבר נפרד מאלקות, אבל לאחר העבודה, הנה ע"י מצוה מלשון צוותא וחיבור¹³⁸, הרי היא נעשית דבר אחד עם אלקות.

(135) ראה גם המשך תער"ב ספער"ב.

(136) תקו"ז בהקדמה (יז, ב).

(137) יומא ט, סע"ב.

(138) ראה לקו"ת בחוקתי מה, ג. מז, ב.

ובכ"מ.

(131) ראה לקו"ש ח"י"ז ע' 20 הערה 33.

וש"נ.

(132) ראה תו"מ חכ"ד ס"ע 130. וש"נ.

(133) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ז. וש"נ.

(134) ראה גם תו"מ ח"י"ז ע' 49. וש"נ.

וזוהי הוראה לכל אחד מישראל¹³⁹, אפילו איש פשוט — שכאשר מברך "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו", אזי נעשה צוותא וחיבור, שנעשה דבר אחד עם אלקות.

* * *

כג. הביאור בפירוש רש"י בפרשת ברכה¹⁰⁷:

ההכרח שפסוק זה מדבר אודות ברכה ליחיד הוא — ממ"ש "אף שמיו גו", לשון יחיד, ולא "שמים", לשון רבים, ומזה מוכח שגם מ"ש "וישכון ישראל בטח בדד גו" קאי (לא על כלל ישראל, אלא) על "כל יחיד".

אמנם, לכאורה אינו מוכן — שואל הבן חמש למקרא — מהי הברכה בכך שכל יחיד שוכן "בדד"?

ואדרבה: "בדד" הו"ע של חסרון, כמ"ש במצורע¹⁴⁰ "בדד ישב"! וכמובן גם החסרון שבדבר בנוגע לבעל-עסק — שכדי שיוכל לעסוק במסחר, צריך לילך לשוק ששם ישנם ריבוי אנשים, ולהכריז שיש בידו סחורה טובה למכירה וכו', ודוקא באופן כזה יוכל להצליח. [ולהעיר מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ד"ה הסכת ושמע ישראל¹⁴¹, שלימוד התורה צ"ל "בחבורה וברבים דוקא בבתי כנסיות ובתי מדרשים, וכמו בעסק גשמי דמסחר וקנין, הרי כל אחד משתדל להיות עסקו דוקא במקום שבנ"א מצויים שם. . שהרבה אנשים עוברים ושבים דרך שם. . ומכריז בכמה אופני הכרזה. . אשר במקום פלוני נמכרת סחורה זו. . וכן הוא בלימוד התורה, שהלימוד צ"ל ברבים דוקא וכו"ו]. ולכן מפרש רש"י "כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין":

מי שיש לו שדה — הרי המעמד ומצב של "בדד", "כל יחיד ויחיד. . מפוזרין", נחשב למעלה גדולה ביותר — כיון שאז לא מהלכים שם עוברי דרכים, ובאופן כזה תוכל להיות הצמיחה כדבעי.

ובזה גופא יש חילוק בין שדה תבואה לשדה אילנות — שבאילנות יש צורך בשטח מקום גדול לתועלת הצמיחה יותר מאשר בתבואה, וכפי שרואה בן חמש למקרא בשדה של אביו, שבסמיכות מקום לאילנות אינו מניח לאיש להתהלך שם, ורק הוא בעצמו הולך לעסוק בעבודת האילן, ובסיום העבודה חוזר מיד לביתו.

139) כמו בפירוש רש"י בפ' ברכה, 140) תזריע יג, מו. 141) סה"מ תרצ"ג ריש ע' תצח. שמדובר אודות "כל יחיד ויחיד".

ולכן מדגיש רש"י "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" — כיון שבנוגע לאילנות מודגשת יותר המעלה ד"בדד", "כל יחיד ויחיד .. מפוזרין". ולהעיר: רש"י לא כותב "שנאמר", כיון שאין כוונתו להביא ראיה מהכתוב "איש תחת גפנו גו"; כוונתו היא רק לתוכן הענין, אלא שמשתמש בלשון הכתוב.

ורש"י מדייק "כל יחיד ויחיד" — כי, בענין הישיבה "בדד", "מפוזרין, ואין צריכין להתאסף יחד מפני האויב", יש ב' אופנים: בשעת המלחמה, ישנם אלו שיוצאים למלחמה, וישנם אלו שנשארים בערי המבצר — כיון שגם הם יראים מפני המלחמה, ולכן מתאספים יחדיו בערי המבצר.

וזוהי הברכה ש"כל יחיד ויחיד .. מפוזרין ואין צריכין להתאסף יחד מפני האויב" — שאצל שני הסוגים הנ"ל (אלו שיוצאים למלחמה ואלו שנשארים בערי המבצר) לא יהי ענין של פחד מפני האויב, כיון שלא יהי מצב של מלחמה, כמ"ש¹⁴² "לא ישא גוי אל גוי חרב", "וכתתו חרבותם לאתים גו".

כד. וממשיך רש"י לפרש מ"ש "עין יעקב" — "כעין הברכה שברכס יעקב, לא כבדד שאמר ירמי' בדד ישבתי":

רש"י אינו מזכיר את הפסוק "עם לבדד ישכון" או הפסוק "איכה ישבה בדד" — כיון שבפסוקים הנ"ל מדובר אודות כלל ישראל, ואילו כאן מדובר אודות "כל יחיד ויחיד"; ולכן כותב רש"י "לא כבדד שאמר ירמי' בדד ישבתי" — בלשון יחיד.

וממשיך, "אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, והי' אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם":

ישנם אמנם כו"כ ברכות "שברכס יעקב", אבל כיון שכאן מדובר אודות "כל יחיד ויחיד", צריך רש"י להביא ברכה שברך יעקב את בניו בתור יחידים.

ולכן מביא דוקא את הפסוק "והי' אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם", שכאן מדובר אודות בניו בתור יחידים, כמובן ממש"נ בהמשך הכתוב בנוגע ליוסף¹⁴³: "ואני נתתי לך שכם אחד וגו'", "נחלה שתקבר בה .. זו שכם, שנאמר¹⁴⁴ ואת עצמות יוסף גו' קברו בשכם", שזוהי ברכה ליחיד.

144) יהושע כד, לב.

142) ישע' ב, ד. מיכה ד, ג.

143) יחיי מח, כב ובפרש"י.

כה. וממשיך רש"י לפרש מ"ש "אף שמיו יערפו טל":
 "יערפו" — "יטיפו", שפירושו טיפין טיפין, ולא הכל ביחד —
 שזהו בהמשך ובהתאם לכך שמדובר אודות ברכה "לכל יחיד ויחיד".
 וממשיך רש"י לפרש מ"ש "אף שמיו", "אף ברכתו של יצחק ..
 ויתן לך האלקים מטל השמים" — שגם ברכה זו נאמרה ליצקב בלשון
 יחיד.

ואע"פ שבפשטות נאמרה ברכה זו גם לבניו אחריו, וכדמוכח מזה
 שאומרים "ויתן לך" בכל מוצאי שבת — הרי בודאי שברכה זו קאי לכל
 לראש בנוגע ליצקב בעצמו.

וכדמוכח גם מדברי יצקב לעשו, שאין לו לקנא על הברכות שקיבל
 מיצחק אביו, כיון שלא נתקיימו — "ויהי לי שור וחמור וגו'"¹⁴⁵, ופירש
 רש"י: "אבא אמר לי מטל השמים וגו'" — דלכאורה הי' עשו יכול לומר
 לו שכוונתו של יצחק בברכתו היתה בנוגע לבניו אחריו, ועכ"ל, שבודאי
 הכוונה היא גם ליצקב עצמו, שלכן נאמרה הברכה בלשון יחיד.

ובנוגע לברכתו של יצחק ("ויתן לך האלקים מטל השמים") מוסיף
 רש"י תיבת "וגו'" — כדי לבאר שמ"ש "אף שמיו יערפו טל", "אף
 ברכתו של יצחק נוספת כו'", קאי גם על מ"ש לפנ"ז "אל ארץ דגן
 ותירוש" (כפי שמצינו כמ"פ בתורה שהכתוב קאי גם על מש"נ לפניו),
 שגם בענין זה נוספת ברכתו של יצחק על ברכתו של יצקב, שהרי בברכת
 יצחק נאמר (לא רק "מטל השמים", אלא) גם "ורוב דגן ותירוש".

ועפ"ז מובנים כל הענינים בפירוש רש"י בפשטות הכתובים. ועתה
 נשאר רק לבאר הפירוש רש"י שבפרשתנו, כפי שיתבאר לקמן.

* * *

כו. הקושי בפסוק "והנהר הרביעי הוא פרת" הוא — לא כדברי
 המפרשים מדוע נאמר "הוא פרת", אלא מדוע לא נאמר "ושם הנהר
 הרביעי", כמו "ושם הנהר השני", "ושם הנהר השלישי".

ועוד שינוי בכתוב בין נהר פרת לשאר הנהרות, שבנוגע לשאר
 הנהרות נאמר בכתוב סימן על מקומו של כל נהר:

בנהר הראשון, פישון — "הוא הסובב את כל ארץ החוילה"¹⁴⁶,
 וכן בנהר השני, גיחון — "הוא הסובב את כל ארץ כוש"¹⁴⁷, וכן בנהר
 השלישי, חידקל — "הוא ההולך קדמת אשור"⁸³.

(147) שם, יג.

(145) וישלח לב, ו.

(146) פרשתנו ב, יא.

ועוד זאת, שגבי הנהר הראשון מוסיף הכתוב גם ענין של חשיבות — "אשר שם הזהב"¹⁴⁶, אלא שעדיין לא ברור מהי כוונת הכתוב בהוספה זו, אם זה רק חלק מהסימן על מקומו של הנהר, או שהכוונה היא להדגיש את חשיבותו של הנהר, שנמצא בסמיכות מקום לזהב; אבל מזה שהכתוב מוסיף "וזהב הארץ ההיא טוב וגו'"¹⁴⁸, מובן, שהכוונה היא להדגיש את חשיבותו של הנהר.

ואילו בנוגע לנהר פרת, לא נזכר בכתוב לא סימן ולא ענין של חשיבות.

ועל זה מפרש רש"י שנהר פרת הוא "החשוב על כולם", ולכן לא צריך הכתוב להקדים ולומר "ושם הנהר הרביעי", אלא אומר מיד "והנהר הרביעי הוא פרת"; וגם אין צורך ליתן עליו סימן כו', כיון שידוע לכל, כך, שנתנית סימן עליו היא בבחינת "תלי תניא בדלא תניא"¹⁴⁹.

וממשיך רש"י לפרש חשיבותו של נהר פרת — "הנזכר על שם ארץ ישראל", והרי בנוגע לארץ ישראל למד כבר הבן חמש למקרא בפירוש רש"י¹⁵⁰ הענין ד"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים"⁶⁶, ולכן, "נהר פרת" ש"נזכר על שם ארץ ישראל", הוא "החשוב על כולם". וכאן מסתפק רש"י בכך, ולא צריך להביא משלים כדי לבאר חשיבותו של נהר פרת — כיון שכאן לא נאמר שהוא "הנהר הגדול" (כמו בפ' לך ודברים), אלא נאמר רק "והנהר הרביעי" סתם; וכל ענין החשיבות של נהר פרת הובאה בפירוש רש"י רק כדי לבאר מדוע לא נאמר "ושם הנהר הרביעי גו'", ולא נזכר סימן כו', כנ"ל.

כזו. ויש להוסיף ולבאר גם הוראה בעבודת ה' מפירוש רש"י בנוגע ל"נהר פרת" — "שמימו פרין ורבין ומברין את האדם":

עבודתו של יהודי צריכה להיות באופן "שמימו פרין ורבין" — שהענין דפרי' ורבי' הוא לעשות מציאות חדשה כמו יש מאין (אף שבדרך כלל אין ביכלתו של נברא לפעול יש מאין, אלא רק לגלות מההעלם אל הגילוי), ובעבודה הו"ע ההתעסקות בקירוב הזולת וכו', שזהו כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה.

ועי"ז נעשה גם הענין ד"מברין את האדם" — שניתוסף עליו גם אצלו, בעבודתו כו'¹⁵¹.

*

(150) ריש פרשתנו.
(151) חסר הסיום (המו"ז).

(148) שם, יב.
(149) לשון הש"ס — שבת כב, א.

כח. נמצאים¹⁵² כאן אלו שנוסעים לארץ ישראל לאחר השבת, שאצלם מתחיל הענין ד"יעקב הלך לדרכו"¹⁵⁶ רק לאחר שמגיעים לארץ ישראל (ולא כמו אצלו שנמצאים כאן, שאצלם מתחיל הענין ד"יעקב הלך לדרכו" מיד במוצאי שמח"ת).

ויה"ר שיהי' אצלם ענין זה: "יעקב" — המשכת היו"ד בעקב¹⁵³, "הלך" — לצאת מהמעמד ומצב ד"עומדים" ולהיות "מהלכים"¹⁵⁴, "ילכו מחיל אל חיל"²², "לדרכו" — בהענין ד"מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ"¹⁵⁵, ובאופן שיומשך על כל השנה כולה.

כט. [כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכה אחרונה. ואח"כ אמר:]
נזכר לעיל (ס"י-כ) הענין דקירוב מקום וריחוק מקום — לא בנוגע למקום גשמי, אלא ענין המקום במעלה¹⁵⁶. אבל אעפ"כ, כיון שמשתמשים בלשון "מקום", הרי מובן שגם מקום גשמי קשור עם ענין המעלה.

וכפי שמצינו ענין שינוי המקום גם בנוגע ללימוד התורה — כמסופר בגמרא¹⁵⁷ לגבי רב כהנא שהיו "שבע שורות של תלמידים יושבים לפניו זו לפניו מזו", לפי ערך מעלתם בלימוד התורה.

וענין זה הי' גם כדי לסייע בלימוד התורה — ע"ד מארז"ל¹⁵⁸ (שמביא רבינו הזקן¹⁵⁹ בתור פס"ד) "לעולם יעסוק אדם בתורה אפי' שלא לשמה, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה", היינו, שהתחלת הלימוד היא "שלא לשמה", כיון שלפעמים יכולים להיות קשיים בנוגע ללימוד התורה בגלל שלא יכול להתגבר על היצה"ר, וכאשר יש לו איזה פני' בדבר, הרי זה מסייע לו לדחות את היצה"ר כו'⁶³.

ומזה מובן, שהתלמידים שמתייגעים יותר ובמילא מצליחים יותר בלימוד התורה (שהרי "יגעת ומצאת"¹⁶⁰), צריכים להיות במקום אחר — נעלה יותר, ועי"ז יתוסף גם בציווי התורה "קנאת סופרים תרבה חכמה"¹⁶¹, ששאר התלמידים שירצו לבוא למקום היותר נעלה, יצטרכו להגיע ל"מקום" נעלה יותר בלימוד התורה.

(152) מכאן ואילך — ראשי פרקים בלבד י תמוז). ועוד. (המו"ק).

(156) ראה רמב"ם הלי' יטוה"ת פ"ב ה"ו.

(157) ב"ק ק"ז, א ובפרש"י.

(158) פסחים נ, ב. וש"נ.

(159) הלי' ת"ת פ"ד ה"ג.

(160) מגילה ו, ריש ע"ב.

(161) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א. וראה

אוה"ת ויצא ריח, ב ואילך. וש"נ.

(153) ראה תו"א ר"פ ויצא. ובכ"מ.

(154) ראה שם ס"פ וישב (ל, סע"א

ואילך). ובכ"מ.

(155) תהלים לו, כג. וראה אג"ק אדמו"ר

מוהר"י צ"ח ע' תקסא (נעתק ב"היום יום"

יד חשוני). שם ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום"

וזוהי ההסברה על הסברה, הצעה והוראה (ככל הלשונות שיקראו לה) לחלק את תלמידי הישיבה באופן שאלו שאינם בדרגא נעלית כ"כ ישבו בשורות נפרדות, ואם אין אפשרות לכך, הרי זה צריך להיות בבנינים שונים.

ויה"ר שיקבלו זאת בשמחה ובטוב לבב, כיון שעיי"ז שיהיו במקום בפ"ע יצליחו בלימוד התורה באופן שבאין ערוך, ועד שיגיעו למעלה מענין המקום לגמרי.

ל. (לאחרי ברכה אחרונה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א):

כאן המקום להזכיר גם אודות ה"מלוה מלכה" לטובת ה"מעמד", שזהו ענין שמעמיד את כל עניני האדם כו'¹⁶².

ויה"ר שתומשך ברכה אצל כל אלו הקשורים עם ענין זה.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות עבור ה"מלוה מלכה".

טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".

לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "פרזות תשב ירושלים".



הוספה

בי"ה, בי דר"ח מרחשון, ה'תשמ"ב
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצרכי צבור
מר ... שי

שלום וברכה!

איך האָב באַקומען אייער בריוו פון 15/10/81, און וועל אייך מזכיר זיין
אויפן ציון פון כ"ק מו"ח אדמו"ר אַז השי"ת זאָל ממלא זיין אייערע וואונשן
לטובה.

אין באַצוג צו דעם פראָבלעם וואָס איר שרייבט בנוגע ... , איז כאַטש
דאָס ווייטערגעשריבענע איז אייך זיכער באַוואוסט, האַלט איך פאַר מיין פליכט
און זכות אַרויסצוברענגען עס אין שריפט,

מיט דער הקדמה, אַז אונזערע חכמים זכרונם לברכה אונטערשרייכן
אין מערערע ערטער, אַז דער אויבערשטער פאַרלאַנגט ניט לויט זיינע כוחות, נאָר
לויט די כוחות פון דעם מענטשן. דאָס איז אויך פאַרשטענדלעך אין שכל, וואָרום
אויך אַ מענטש וועט ניט פאַרלאַנגען פון אַ מאַשין, למשל, מער ווי די
מעגלעכקייטן וואָס איז אין איר אַריינגעלייגט געוואָרן, כאַטש אַ מענטש קען
אַמאָל אַ טעות האָבן.

דערפון איז אויך פאַרשטענדלעך, אַז די אַנווייזונגען וואָס דער באַשעפער
פון דער וועלט און פון דעם מענטשן האָט געגעבן דעם מענטשן ווי צו פירן זיך
אין טאָג-טעגלעך לעבן, זיינען **זיכער** אין די ראַמען פון די מענטשלעכע כוחות
זיי דורכצופירן אין דער פולסטער מאָס.

אייענע פון די אַנווייזונגען וואָס זיינען געגעבן געוואָרן תיכף באַ מתן-תורה
אין די עשרת הדברות איז: **זכור את יום השבת לקדשו** און **שמור את יום**
השבת לקדשו. און דאָס איז אַ גרונט-טייל פון דער שליחות פון אַ אידן, אין

מצילום האגרת.

דעם פראָבלעם וואָס איר שרייבט בנוגע ... : המדובר אודות עיתון יומי באידיש, שיצא לאור
גם בש"ק ר"ל.

אונזערע חכמים זכרונם לברכה אונטערשרייכן כו': במדב"ר פי"ב, ג. הנחומא נשא יא.
זכור את יום השבת לקדשו: יתרו כ, ח.
שמור את יום השבת לקדשו: ואתחנן ה, יב.

צוגאָב צו זיין טאָג־טעגלעכער הנהגה ווי עס באַדאַרף צו זיין און אַריינברענגען גוטסקייט און שלמות אין זיין סביבה, אין איינקלאַנג מיט דער מצוה פון **ואהבת לרעך כמוך**, אַז אויך אַנדערע זאָלן זיך פירן אַזוי. דאָס ווערט דערגרייכט דורך האַרציקע רייד, אָבער די גרעסטע ווירקונג איז בשעת מיבאַווייזט אַ לעבעדיקן ביישפּיל. און נאָך גרעסער איז די ווירקונג בשעת מיזעט אַז דאָס האַלטן זיך באַ תורה ומצוות קומט ניט אָן לייכט, אָבער מיווערט ניט נתפעל פאַר שוועריקייטן, און סוף סוף איז מען מצליח. און דאָן ערשט זעט מען די מאַקסימאַלסטע דערגרייכונג, כיתרון האור מן החושך דוקא.

דאָס אויבנגעשריבענע איז, זעלבסטפאַרשטענדלעך, ניט געמיינט אַלס אַ מוסר דרשה, נאָר צו אונטערשטרייכן דעם גרויסן זכות וואָס ס'איז אייך געגעבן געוואָרן אַלס נייער דירעקטאָר פון . . . דורכצופירן די אויבנדערמאָנטע שליחות תיכף ובהצלחה.

כיוויל נאָר צוגעבן, אַז קומענדיק פון דעם חודש תשרי, מיט אַלע ימים טובים, וואָס ווערן אָפגעשלאָסן מיט "זמן שמחתנו" און "שמחת תורה" – נעמט אַ איד מיט זיך אַ גרויסן און רייכן גייסטיקן "באַגאַזש", וואָס גיט אים די שטאַרקייט איבערקומען אַלע שוועריקייטן און אָנפילן יעדן טאָג פון דעם נייעם יאָר מיט דער שמחה פון תורה און מצוות, און צוזאַמען דערמיט מיט ברכה און הצלחה פון דעם אויבערשטן אין אַלע אונטערנעמונגען, בפרט די וואָס זיינען לטובת הרבים און זכות הרבים.

בכבוד ובברכה לבשו"ט

מ. שניאורסאהן

[תרגום חפשי]

קיבלתי מכתבו מ-15/10/81, ואזכירו על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר שהשי"ת ימלא משאלותיו לטובה.

ביחס לבעי שכותב בנוגע [לעיתון] . . . הנה הגם שבטח ידוע לו הנכתב להלן, מוצא אני לחובתי וזכותי להביע דברים אלו בכתב –

ובהקדמה, שחכמינו זכרונם לברכה מדגישים במקומות רבים – שאין הקב"ה מבקש לפי כחו, אלא לפי כחותיו של האדם; והדבר מובן גם בשכל, שהרי גם האדם לא ידרוש ממכונה, למשל, יותר מהיכולות שניתנו בה, אף שהאדם עצמו יכול לטעות [בזה] לפעמים.

ואהבת לרעך כמוך: קדושים יט, יח.
כיתרון האור מן החושך: קהלת ב, יג.

מזה מובן ג"כ, שההוראות שבורא העולם והאדם נתן לאדם כיצד להתנהג בחייו היום-יומיים – הרי הן **בודאי** בתוך גבולות כחות האדם, שיכולים ליישמן במדה המלאה.

אחת מההוראות אשר ניתנו תיכף בעת מתן-תורה, בעשרת הדברות, היא: **"זכור את יום השבת לקדשו"** ו"**שמור את יום השבת לקדשו**"; והרי חלק-יסודי משליחותו של היהודי הוא, [ש]נוסף להנהגתו היום-יומית כדבעי והחדרת טוב ושלמות בסביבתו, [יראה לכך], בהתאם להמצוה של **"ואהבת לרעך כמוך"**, שגם אחרים ינהגו כן. דבר זה ניתן להשיג ע"י דיבורים לבביים, אך ההשפעה הכי גדולה היא כשמראים דוגמא חי'. וביותר הדבר משפיע – כשרואים ששמירת התורה ומצוות אינה באה בקלות, ובכ"ז אין האדם מתפעל מפני הקשיים, וסוף סוף מצליח. ורק אז רואים את ההישג הכי מקסימלי, כיתרון האור מן החושך דוקא.

הנכתב לעיל, כמובן מעצמו, אין כוונתו אמירת דברי מוסר ("מוסר דרשה"), כי אם להדגיש את הזכות הגדולה שניתנה לו בתור מנהלו החדש של [העיתון]... – ליישם בפועל את השליחות האמורה תיכף ובהצלחה.

ברצוני רק להוסיף, שבבואנו מחודש תשרי, עם כל הימים-טובים שבו, שסיומם וחותמם "זמן שמחתנו" ו"שמחת תורה" – לוקח אתו היהודי "מטען" גדול ועשיר ברוח, אשר נותן לו את התוקף להתגבר על כל הקשיים ולמלא כל יום של השנה החדשה בשמחת התורה והמצוות, ויחד עם זה – בברכתו והצלחתו של הקב"ה בכל מפעליו, בפרט אלו שהם לטובת הרבים וזכות הרבים.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.



לזכות

הילד **אברהם** שיחי

ליום הולדתו השלישי, י"א חשון ה'תשע"ו

שנת הקהל את העם

ולרגל האַפְשֶׁרְעֵנִישׁ שלו

ולזכות אחיותיו **רחל ובילא** תחיינה



נדפס ע"י ולזכות הוריהם

משה יוסף וזוגתו מרת **חי' מושקא** שיחיו **רובין**

ולזכות זקניהם

הרה"ח ר' **יעקב קאָפּיל** וזוגתו מרת **לאה בתי'** שיחיו **רובין**

הרה"ח ר' **אלטער פּישל** וזוגתו מרת **שטערנא שרה** שיחיו **בוקיעט**

הרה"ח ר' **שרגא פּיוויש** וזוגתו מרת **דאָברושא** שיחיו **וואָגעל**

הרבנית מרת **אסתר זיסל** שתחי' **בוקיעט**